

A kortárs értelmezői előfeltevések lehetséges kikezdésének másik oka véleményem szerint a versek nagyfokú stilizáltsága. Ezalatt egyrészt a mondatalkotás komplexitását, másrészt a szoros értelemben vett technikai művességet értem. Például a *Testvérem, szemed úgyse tud hazudni* második versszakában: „Épp úgy lépsz lecsiszolt kövén uraknak, / Mint mikor reccsogó szekér nyomába / Lábtördelve bicegsz, akár a marha, / Aki vályúba dőlve fal morogva, / S most tányért kap, először és *üvegből*”. Az ehhez hasonló összetett mondat első olvasásra nem biztos, hogy minden részében érthető. Az olyan olvasók (közük tartozom én is), akik szeretnek bíbelődni a versszöveggel, felfejteni annak különböző jelentésrétegeit, élvezetüket fogják lelni ezekben a fogásokban, akik viszont a kisebb befektetéssel szétzálazható versek iránt fogékonyak, könnyen zavarba jöhetnek tőlük.

A kiterjesztett analógiákkal mintegy párhuzamosan a technikai művesség is provokálhatja az olvasót. Azon ornamentika például, amely Szálinger nagyszerű leoninusait jellemzi, elvonhatja a figyelmet a vers mélyrétegeiről. Az „Ám még szebb, hol a mécsék az ótetetőben is égnek” típusú gyönyörű sorok könnyen álomba ringathatják a befogadót. Azzal együtt, hogy ez is az olvasói kultúra függvénye.

Szálinger Balázs új kötetét zömében erős versek alkotják, vannak köztük kiemelkedő (*A helyi ménes, Szőlőszínház, Két katolikus, Nyílt nap*) és feledhetőbb darabok is (*Album I–XII*). A kötetet emiatt is érdemes elolvasni, és amiatt is, hogy az olvasó maga bizonyosodjon meg róla: valóban provokálnak-e ezek a versek?

FEKETE RICHÁRD

(*Magvető Kiadó, Budapest, 2009, 96 oldal, 1990 Ft*)

Kultúra

VIRÁG ZOLTÁN:
Szülőföldek, batárok, dialógusok
Beszélgetések magyar, horvát, szerb és szlovén írókkal

Ha esetleg Virág Zoltán szándéka „mindössze annyi” volt is, hogy

kötetbe rendezze azokat a folyóiratokban (Tiszatáj, Forrás, Híd, Fosszília, Quorum) korábban már közölt beszélgetéseket (illetve két további, eddig még nem publikált, Jovan Zivlakkal és Andrej E. Skuiccsal készített interjút), melyek Szegeden rendezett szerzői estek során

közte és vendégei közt hangzottak el, az olvasó már akkor is tartalmas anyagot vehetne a kezébe. Olvasatomban azonban az egybegyűjtött szövegek között felfedezhető egy ennél izgalmasabb, sőt lényegesen dominánsabb rendezővel is (ebből Kukorelly Endre inkább, Zalán Tibor valamivel kevésbé lóg ki), amelyek mentén egy – az én generációm számára – másik világ körvonalai bontakoznak ki egy eddig elképzelt kontúrjai mellett (vagy helyén).

Már a kötet alcímét olvasva rájöhetünk: a szerzők majdnem mindegyikét öszszeköti az irodalmi tevékenységen túl az is, hogy az egykori Jugoszláviában születtek, nőttek fel (a magyar nemzetiségű szerzők többsége is vajdasági gyökerű), kezdték alkotói munkájukat, tanulták az együttélés szabályait. Virág Zoltán beszélgetőtársainak egyéni életútjai, emlékei a fiatalabb olvasóközönség számára újszerű képet rajzolnak a borzasztó körülmények között darabjaira hullott országról, illetve (a mindennapi mellett) arról az irodalmi és kulturális életről, amely a maga ambivalens sajátosságaival a háborút megelőzően jellemezte azt.

Amikor például a háború előtti vajdasági irodalomról, annak a ma-

gyarországihoz képest más, a világirodalom áramlataihoz lényegesen közelebb álló fejlődéséről, változásairól esik szó, ritkán hallunk a másik oldalról, a cenzúráról, betiltott lapszámokról, egy, a magyarnál rava-szabb diktatúra kellékeiről, amibe beleférhet akár még a világútlevel is

– ez a hiányosság ebben a kötetben pótlásra kerül.

Félreértés ne essék, az interjúk önmagukban is megállják a helyüket: mély, őszinte kalandozások az identitáskeresés, az öndefinálás, az írásfolyamat, az emlékezés, a nyelv témaköreiben, szóval – az időnként

kicsit talán túlbonyolított kérdéseket nem számítva – megfelelnek a legszigorúbb elvárásoknak is, amiket egy irodalmi interjúkötettel szemben támaszthatunk. Az említett másik szál mégis olyan hamar meghatározóvá vált számomra a kötet olvasása során, hogy eszem ágában sincs mást leírni szubjektív olvasói élményemen kívül.

Jól emlékszem, némi túlzással talán, de összességében általánosan elfogadott nézet volt itthon, hogy a jugoszláv–magyar határ túlsó oldalán már egy másik világ kezdődik, tengerrel, szabadkai piaccal, szóval igazi *nyugattal*. A rendszerváltozás előtt – a ritka átruccanásokat nem

számítva – úgy tűnt, áthidalhatatlan távolság választ el bennünket attól a nagyon szabad és nagyon jó világtól.

A vajdasági rokonoknál tett látogatások, a hideg cocktáról tartott élménybeszámolók, egy-egy új farmernadrág vagy a motortérben csempészett Napoleon óhatatlanul hozzájárult ahhoz a hamis mítoszhoz, amit az 1991-ben kitört háború egyetlen pillanat alatt halványított el. A varázsból pedig nem maradt más, csak valami zavaros, álomszerű, máig élő nosztalgia.

Akár szándékosan (pontosabban koncepcionálisan), akár nem, a vajdasági irodalom kutatásáért Sziveri-díjban részesített irodalomtörténész a lehető legjobb eszközt választotta ahhoz, hogy közelebb-ről is bepillantást nyerhessünk ebbe a kívülről annyira vonzóan tűnő világba, pontosabban abba, milyen lehetett jugoszlávként magyar, horvát, szlovén stb. írónak, embernek, gyereknek lenni, hogy milyenek látták belülről mindezt azok az alkotók, akik benne éltek. (Az említetteken kívül többek közt Fenyvesi Ottóval, Hász Róberttel, Lovas Ildikóval, Tolnai Ottóval, Végel Lászlóval beszélget Virág Zoltán.) Ha idillinek látszott is innen a soknyelvű, soknemzetiségű, multikulturális Jugoszlávia a maga határtalan szabadságával, könnyen előfordulhat, hogy a kötet elolvasása után egy kevésbé vidám, de lényegesen

komplexebb és gazdagabb kép él majd bennünk tovább.

CSEPREGI JÁNOS

(*Művészetek Háza, Veszprém, 2009, 236 oldal, 1800 Ft*)

BAZSÁNYI SÁNDOR:
„Febéret, feketét, tarkát”
Változatok az iróniára

Állítólag amikor az óvodában építőkockákkal játszanak a gyerekek, a fiúk minél magasabba ívelő tornyokat, a lányok pedig minél nagyobb területet körülölelő alacsony kerítéseket szeretnek építeni. Bazsányi Sándor mintha ezt a kétféle gyermeki törekvést próbálná egyesíteni kissé széttartó új kötetében, amely az ezredforduló után született tanulmányait és kritikáit tartalmazza.

Az első rész egyfelől végigköveti az irónia kategóriájának egymásra épülő jelentésváltozatait az esztétikai gondolkodás klasszikusainál Platóntól Kanton és Hegelen át Kierkegaard-ig; másfelől a nyugati műveltség néhány váratlan, de emi- nens szövegének és műalkotásának ironikus olvasatát nyújtja. Szóba kerül néhány Platón-dialógus, Vermeer képei, a zenekritikus Péterfy Jenő írásai, Nietzsche, Wittgenstein és (a kötetcímadó írásban) Paul de Man nevezetes tanulmányai. Az ere-